

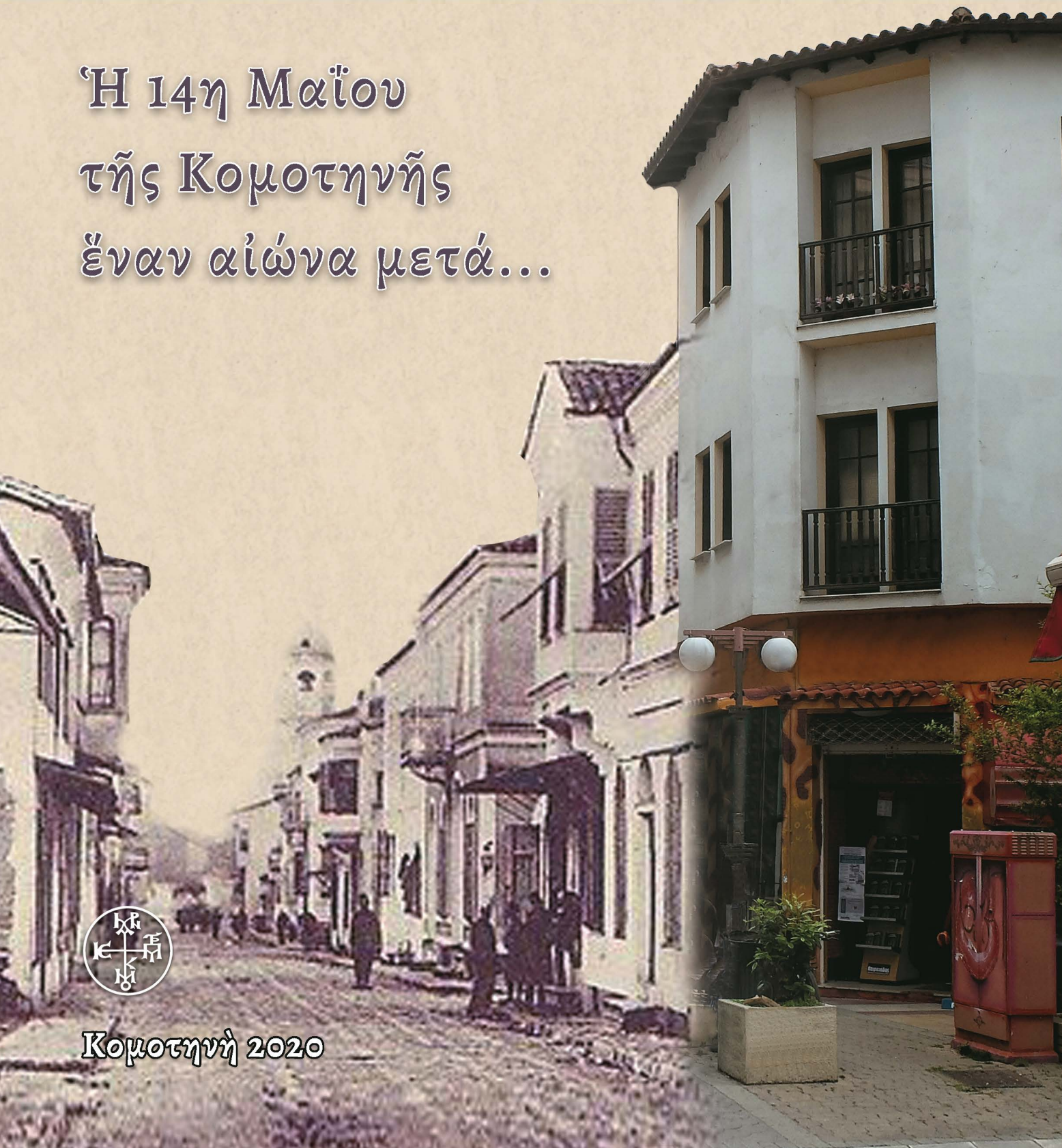
Ἱερά Μητρόπολις Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς

Ἐλπίδα Κ. Βόγλη

Ἡ 14η Μαΐου
τῆς Κομοτηνῆς
ἕναν αἰώνα μετά...

Κομοτηνὴ 2020

Ἡ 14^η Μαΐου
τῆς Κομοτηνῆς
ἕναν αἰῶνα μετὰ...

© Έκδόσεως: Ίερά Μητρόπολις Μαρωνείας και Κομοτηνής
Κειμένων: Έλπίδα Βόγλη
Φωτογραφιών-Χαρτών: Α. Βακιάνης, Κ. Κατσιμίγας, Χ. Χατζηπέμου, Δ. Λούπης

Έξωφύλλο: Συλλογή Κατσιμίγα-Χατζηπέμου. Ή όδος Βενιζέλου. Σχεδιασμός έξωφύλλου Χάρης Τσιρκινίδης.

Οί συλλογές από τις όποίες άντλοϋνται οί φωτογραφίες και οί χάρτες αϋτοϋ τοϋ βιβλίου θά σημειώνονται ως εξής:

ΣΒ: Συλλογή Βακιάνη.

ΣΚΧ: Συλλογή Κατσιμίγα – Χατζηπέμου.

ΣΔ: Συλλογή Λούπη.

ISBN: 978-960-86909-4-3

Έκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
Γραφικές Τέχνες Μέλισσα
Άσπροβάλτα 57021, Τηλ.: 2397023313

Ἱερά Μητρόπολις Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς

Ἑλπίδα Κ. Βόγλη

Ἡ 14^η Μαΐου
τῆς Κομοτηνῆς
ἕναν αἰῶνα μετὰ...

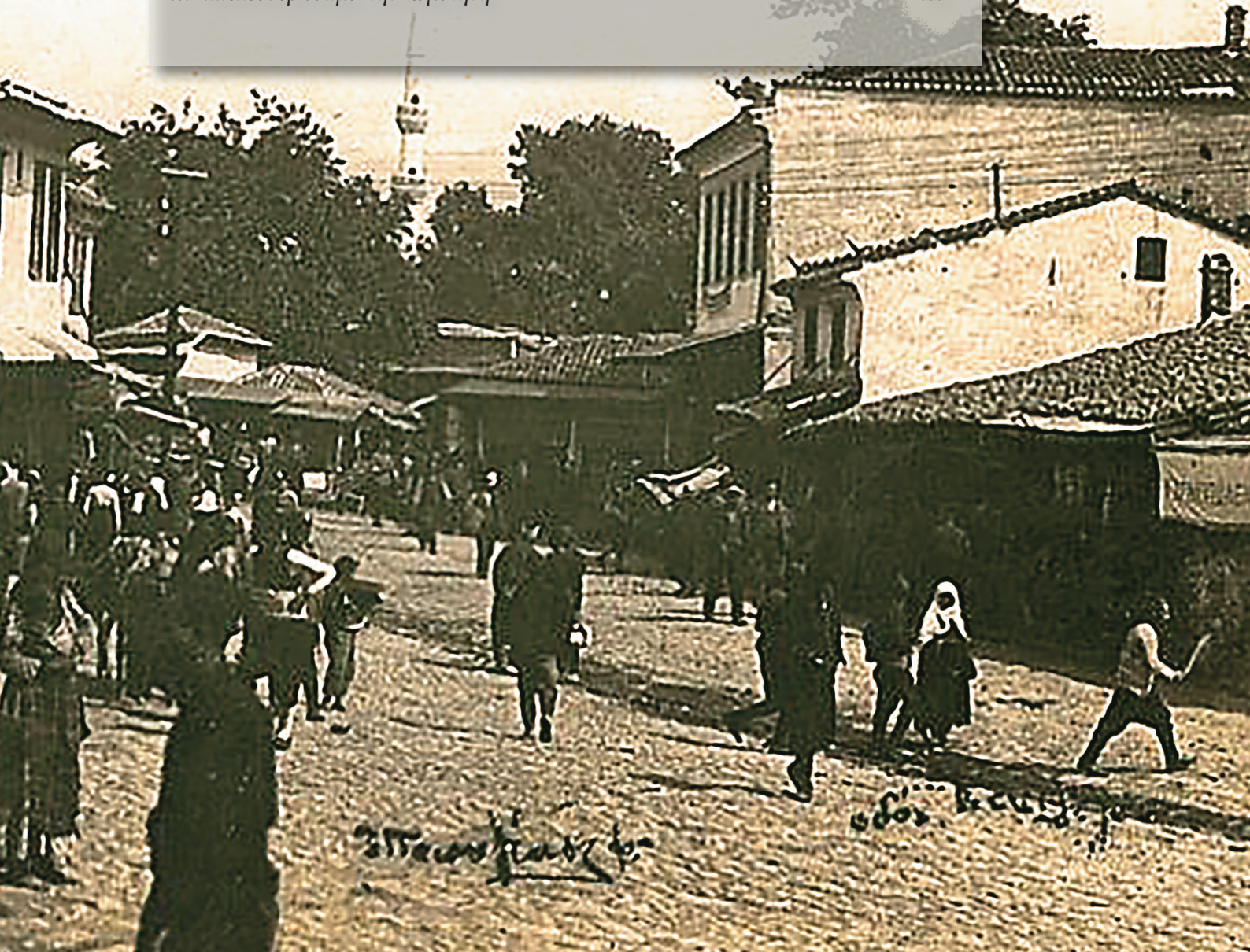

Κομοτηνὴ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος Μητροπολίτου Μαρωνείας και Κομοτηνής κ. Παντελεήμονος</i>	9
<i>Εισαγωγικές σκέψεις</i>	11
<i>Άπο τὸ Ἀνατολικὸ Ζήτημα στοὺς Θρακικοὺς: Ζητήματα ὀρολογίας καὶ μεθοδολογίας</i>	23
<i>Στὸν "δρόμο" πρὸς τὴ Γκιουμουλτζίνα ... τὰ γεωγραφικὰ ἀδιέξοδα τῆς διπλωματίας</i>	39
<i>Τὰ ὅρια τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ Θράκη: διλήματα στοὺς γύρισμα τοῦ αἰῶνα</i>	59
<i>Άπο τὸν Μακεδονικὸ ... στοὺν παράλληλο Θρακικὸ Ἀγῶνα</i>	89
<i>... "ἀπελευθερώσαμε" τὴν Κομοτηνὴ</i>	111

Πρόλογος

Ἡ ποιμαντική μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀφήνει ἐκτὸς τῶν ἐνδιαφερόντων της καμία πτυχή τῆς ζωῆς καὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὑλικῆς ἢ πνευματικῆς. Πολύ δὲ περισσότερο, ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν πολιτιστικὴ καὶ ἱστορικὴ ἰδιοπροσωπία του, ζήτημα ὑλικὸ καὶ πνευματικὸ, προσωπικὸ καὶ συλλογικὸ, τοπικὸ καὶ καθολικὸ.

Ἡ προβολὴ καὶ ἡ ἀνάδειξη τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς μας, τῆς ἐπισκοπικῆς περιφέρειας τῆς Μαρωνείας καὶ τῆς Κομοτηνῆς, εἶναι γιὰ τὴν τοπικὴ μας Ἐκκλησία καθήκον. Τὰ κατορθώματα τῶν πατέρων μας, οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἀγωνίες τους, τὰ πάθη καὶ τὰ ἐπιτεύγματά τους, ὅπως αὐτὰ ἐκδιπλώνονται στὴν τοπικὴ μας ἱστορία, εἶναι γιὰ ὅλους μας, ἀλλὰ περισσότερο γιὰ τοὺς νέους μας ἀνεξάντλητη πηγὴ παραδειγμάτων καὶ ἐμπειριῶν ποὺ ὀδηγοῦν ἀπὸ τὴ γνώση τοῦ παρελθόντος στὴν ἀξιοποίηση τοῦ παρόντος καὶ τὸ χτίσιμο τοῦ μέλλοντος τοῦ τόπου μας.

Ἐφέτος, τὸ 2020, ποὺ συμπληρῶνται ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴν Ἀπελευθέρωση τῆς Κομοτηνῆς καὶ τὴν ἐνσωμάτωσή της στὸν κορμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἢ χρονιὰ εἶναι ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τῶν γεγονότων ποὺ σημάδευσαν τὸν τόπο μας, σημάδευσαν τὴν Κομοτηνὴ καὶ τὴν περιοχὴ της, σημάδευσαν ὅλη τὴ Θράκη. Σημάδευσαν τὴν Κομοτηνὴ καὶ τὴν περιοχὴ της, γιὰτὶ μετὰ ἀπὸ τόσους αἰῶνες περιπετειῶν καὶ παθημάτων τῶν κατοίκων της οἱ Ἕλληνες εἶναι πλέον ἐλεύθεροι στὸν τόπο τους.

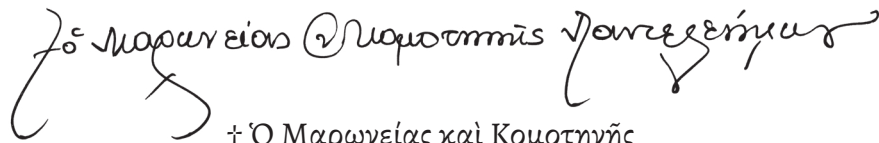
Ταυτόχρονα ὁμως ἡ ἐπέτειος αὐτὴ ἀποτελεῖ καὶ μιὰ καλὴ ἀφορμὴ γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὰ γεγονότα ποὺ προηγήθηκαν τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Κομοτηνῆς, νὰ γνωρίσουμε τίς ἐναγῶνιες προσπάθειες τῆς πατρίδος μας, συστηματικὲς καὶ τυχαῖες, μεθοδευμένες καὶ συγκυριακές, ποὺ ὅλες καταδεικνύουν τὴν ἀποφασιστικὴ καὶ τὸ πάθος μας γιὰ ἐλευθερία καὶ τὴν ἐπενέργεια τῆς Θείας Πρόνοιας γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Θράκης καὶ τὴν ἐνσωμάτωσή της στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος.

Γιὰ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολις Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς ἡ ἐπέτειος τῆς Ἑκατονταετηρίδας τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Κομοτηνῆς ἀποτελεῖ μιὰ καλὴ εὐκαιρία προβληματισμοῦ γιὰ τὸ παρελθόν μας, ἀλλὰ εἶναι καὶ μιὰ ἀφετηρία γιὰ νὰ συνεχίσουμε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν προκοπὴ τῶν κατοίκων τῆς Κομοτηνῆς, γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν προκοπὴ τῆς Θράκης. Μὲ τὴ σκέψη αὐτὴ ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς συμμετέχει στὴν ἐπέτειο αὐτὴ καὶ μὲ τὴν ἐκδοσὴ τῆς μετὰ χεῖρας ἐπιστημονικῆς μελέτης τῆς κυρίας Ἑλπίδας Βόγλη

συμμεριζόμενη τὸ πάθος της γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀκρίβεια καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ δογματισμούς καὶ πιστεύοντας ὅτι ἡ ἀπροκατάληπτη γνώση τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ ἐγγύηση γιὰ γόνιμο προβληματισμό. Ἡ γνώση τῶν γεγονότων τῆς περιόδου αὐτῆς στὴν Κομοτηνὴ καὶ στὴ Θράκη γενικότερα καὶ μὲ τὸν τρόπο ποὺ παρουσιάζεται στὸ βιβλίο αὐτὸ μᾶς διδάσκει καὶ μᾶς παραδειγματίζει. Μᾶς διδάσκει νὰ χαιρόμαστε γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, ἀλλὰ καὶ νὰ παραδειγματιζόμαστε ἀπὸ τὰ λάθη τους καὶ κυρίως νὰ ἀποφεύγουμε τὰ πάθη τους. Μελέτες γιὰ τὴν ἱστορία καὶ μάλιστα γιὰ τὴν τοπικὴ μας ἱστορία συμβάλλουν στὴ διαφύλαξη τῆς ἱστορικῆς μνήμης καὶ στὴ διαμόρφωση τῆς πολιτιστικῆς μας ἰδιοπροσωπίας.

Ἐκφράζουμε θερμὲς εὐχαριστίες ἀλλὰ καὶ ἐπαίνους στὴν κυρία Ἑλπίδα Βόγλη, Ἀναπληρώτρια Καθηγήτρια τοῦ Τμήματος Ἱστορίας καὶ Ἐθνολογίας τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, γιὰ τὴν προθυμία μὲ τὴν ὁποία ἀποδέχθηκε τὴν πρότασή μας νὰ συγγράψει τὴν ἀνὰ χεῖρας μελέτη γιὰ τὸ καθοριστικὸ αὐτὸ γεγονὸς τῆς ἱστορίας τῆς εὐλογημένης αὐτῆς γωνιάς τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστημονικῆς ἀκρίβειας καὶ ἐγκυρότητας ποὺ μᾶς παρουσιάζει. Στὴν ἴδια καὶ στοὺς συνεργάτες τοῦ ἀνὰ χεῖρας τόμου εὐχόμαστε ἀπὸ καρδιάς ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι πλούσια στὴ ζωὴ καὶ στὰ ἔργα τους.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

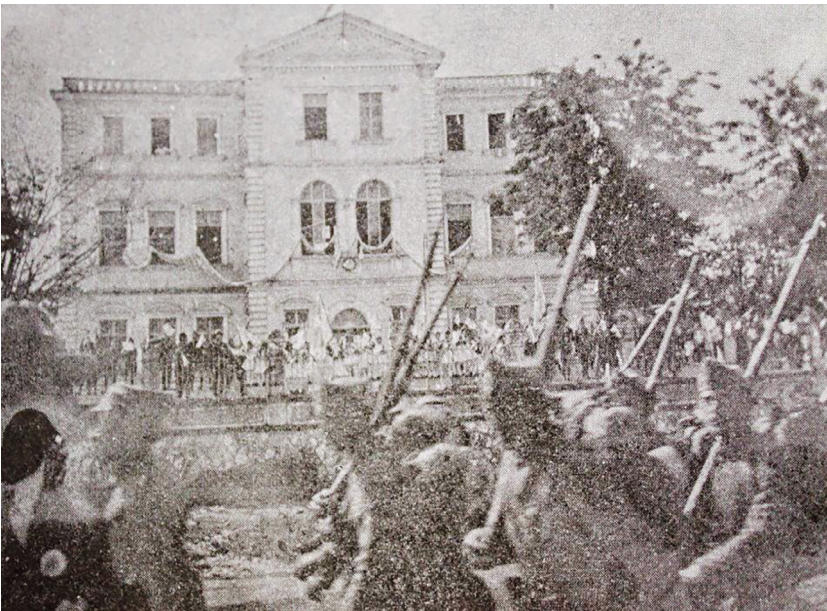
† Ὁ Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς
Παντελεήμων

... «ἀπελευθέρωσαμε» τὴν Κομοτηνὴ

... «ἀπελευθερώσαμε» τὴν Κομοτηνὴν

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Πρώτου Βαλκανικοῦ Πολέμου στὶς προτεραιότητες τοῦ ἑλληνικοῦ στρατιωτικοῦ προγράμματος, μετὰ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, συγκαταλέγονταν ἡ δυτικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Ἡπειρος, παρὰ ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη, ποὺ μᾶλλον ἀφέθηκαν στὸ πεδίο δράσης τῆς συμμάχου Βουλγαρίας. Ἡ κυριότερη αἰτία ἦταν πῶς ἡ ἑλληνοβουλγαρικὴ συνθήκη συμμαχίας τοῦ 1912 δὲν προέβλεπε δεδομένη συμφωνία διανομῆς τῶν ἐδαφῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας σὲ περίπτωση νικηφόρας πολεμικῆς προέλασής τους. Ὡς ἀποτέλεσμα, κατὰ τὶς διαπραγματεύσεις τῶν δύο παράλληλων συνεδρίων εἰρήνης ποὺ ξεκίνησαν στὸ Λονδίνο μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ πρωτοκόλλου ἀνακωχῆς μεταξὺ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας (20 Νοεμβρίου - 3 Δεκεμβρίου 1912)¹, οἱ παράμετροι, ποὺ προ-

βάλλονταν ὡς καθοριστικὲς γιὰ τὴν κατοχύρωση ἐδαφικῶν κερδῶν σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς νικητὲς συμμάχους, ἦταν γιὰ ὅλους ἀνεξαιρέτως οἱ ἑξῆς: πρῶτον, τὸ καθεστῶς στρατιωτικῆς διοίκησης ποὺ εἶχε ἐπιβληθεῖ ἀπὸ τὴ συμμαχικὴ δύναμη ἡ ὁποία εἶχε πετύχει τὴν πολεμικὴ κατάληψη, καί, δεύτερον, τὰ ἐθνολογικὰ ἐρείσματά της ἢ καὶ τὰ ἱστορικὰ δικαιώματά της στὴν ἐν λόγω περιοχῇ².

Στὴ βάση αὐτῆς τῆς δικαιοκῆς ἐπιχειρηματολογίας οἱ Ἕλλη-

67. ΣΚΧ. Ἡ εἴσοδος τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων στὴν Κομοτηνὴ τὴν 14ῃ Μαΐου 1920.

νες μεθόδευσαν τὴν ἀναγνώριση τῆς νόμιμης κυριαρχίας τους στὴ Θεσσαλονίκη καὶ οἱ Βούλγαροι ἐργάστηκαν γιὰ νὰ νομιμοποιήσουν τὴ δική τους ἐπικράτηση στὴ Θράκη. Ὑπῆρξε, ὡστόσο, τουλάχιστον μίᾳ σημαντικὴ διαφορὰ σὲ ἐπίπεδο στρατηγικῶν χειρισμῶν: οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς στρατιωτικῆς κατάληψης ἔδωσαν ἔμφαση στὴν πρώτη παράμετρο, ἐπιδιώκοντας τὴν ἐπέκταση τοῦ ἑλληνικοῦ διοικητικοῦ περιβάλλοντος ποὺ θὰ προοιωνίζε τὴν ἑνσωμάτωση τῶν

Ὁ Πρῶτος Βαλκανικὸς Πόλεμος καὶ τὸ συνέδριο τοῦ Λονδίνου

Στὸ Λονδίνο οἱ ἐκπρόσωποι τῶν βαλκανικῶν κρατῶν συνεδρίαζαν χωριστὰ σὲ ἕναν πρῶτο κύκλο συνδιασκέψεων καὶ ἐκεῖνοι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων σὲ ἕναν δεύτερο. Εἶναι θεμιτό, ἐπομένως, νὰ ἀναφερόμαστε σὲ δύο παράλληλα συνέδρια εἰρήνης ποὺ διεξάγονταν, ἐνόσω ἀκόμη ἡ Ἑλλάδα συνέχιζε τὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις της, διαχωρίζοντας τὴ θέση της ἀπὸ τοὺς συμμάχους της – ἀφοῦ καὶ ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιο εἶχαν ἐξουσιοδοτήσει τὴ Βουλγαρία νὰ συνάψει καὶ ἐξ ὀνόματός τους τὸ πρωτόκολλο ἀνακωχῆς τῆς 20^{ης} Νοεμβρίου/3^{ης} Δεκεμβρίου 1912 μὲ τὴν Τουρκία.

Ὡστόσο, τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο (δηλαδὴ τὸ Ἰουλιανὸ) ποὺ ἦταν ἀκόμη ἐν ἰσχῷ στὴν Ἑλλάδα –συγκεκριμένα μέχρι τὸν Μάρτιο τοῦ 1923– οἱ ἐργασίες τους διακόπηκαν ἐξαιτίας τῶν ἐδαφικῶν ἀξιώσεων ποὺ ἤγειραν οἱ βαλκάνιοι σύμμαχοι καὶ κυρίως λόγω τοῦ πραξικοπήματος ποὺ ἐκδηλώθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη ἐναντίον τοῦ πρωθυπουργοῦ Κιαμὶλ Πασᾶ. Ἡ ἐπικράτηση τοῦ Ἐνβέρ Μπέη καὶ τῆς ἀκραίας ἐθνικιστικῆς πτέρυγας τῶν Νεότουρκων ποὺ δὲν ἀποδέχθηκαν τὴ δραστικὴ συρρίκνωση τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἀνανέωσε τὶς ἐχθροπραξίες ἀλλὰ μόνον προσωρινά. Μέχρι τὸν Μάρτιο (1913) οἱ Ἕλληνες κατέλαβαν τὰ Ἰωάννινα καὶ οἱ Βούλγαροι τὴν Ἀδριανούπολη, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ μοναδικὲς εὐρωπαϊκὲς κτήσεις ποὺ εἶχαν ἀπομείνει στὴν Τουρκία νὰ εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολη καὶ τὸ Σκούταρι τῆς Ἀλβανίας, τὴν πόλη ποὺ μετὰ ἀπὸ παρέμβαση τῶν Δυνάμεων κατέστη ἀφορμὴ διεθνοῦς ζητήματος.

Μετὰ τὴ νέα ἀνακωχὴ μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν βαλκάνιων (Ἀπρίλιος 1913) οἱ διαπραγματεύσεις τοῦ Λονδίνου ξεκίνησαν ἐκ νέου τὸν Μάιο (1913), καταλήγοντας δέκα μέρες ἀργότερα στὴν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης ποὺ σήμανε μὲν τὸ τέλος τόσο τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὅσο καὶ τοῦ Πρώτου Βαλκανικοῦ Πολέμου, παράλληλα ὅμως καὶ τὴν ὑστατὴ ἔξαρση τῶν ἀνταγωνισμῶν μεταξὺ τῶν βαλκάνιων συμμάχων γιὰ τὴ διανομὴ τῶν κερδισμένων ἐδαφῶν.

Βλ. σχετικὰ Λ. Σ. Σταυριανός, *Τὰ Βαλκάνια ἀπὸ τὸ 1453 καὶ μετὰ*, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2007, 999-1003.

TERRITORIAL MODIFICATIONS IN THE BALKANS

2. TREATY OF BUKAREST

68. ΣΚΧ. Ὁ χάρτης τῶν Βαλκανίων σύμφωνα με τὴ Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου.

προσδοκώμενων ἐδαφικῶν κερδῶν της, σύμφωνα με τοὺς ὅρους τοῦ διεθνoῦς δικαίου τῆς ἐποχῆς, κυρίως τις συμβάσεις τῆς Χάγης τοῦ 1907, καὶ δευτερευόντως τὴν προηγούμενη ἐμπειρία τους στὴ διαδικασία διοικητικῆς προσάρτησης νέων ἐπαρχιών³. Ἀντίθετα, οἱ Βούλγαροι ἐστίασαν τὴν προσοχή τους κυρίως στὴν ἐκδίωξη ἢ ταχύτατη ἀφομοίωση τῶν ἐλληνικῶν ἀλλὰ καὶ μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν, προκειμένου νὰ ἀνατρέψουν τὰ δημογραφικὰ δεδομένα καὶ νὰ κατοχυρώσουν τὴ βουλγαρικὴ ἐθνικὴ ὁμοιογένεια στὰ ἐδάφη ποὺ τελοῦσαν ὑπὸ τὴν κατάληψή τους. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ἡ μαζικὴ ἀποχώρηση ἀπὸ τὴ δυτικὴ Θράκη τῶν Ἑλλήνων κατοίκων της, οἱ ὁποῖοι στὶς ἀρχές τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1912 εἶχαν θεωρηθεῖ ἀπελευθερωτὴ τὸν συμμαχικὸ στρατὸ ἀλλὰ πολὺ σύντομα βρέθηκαν ἀντιμέτωποι μετὶ τις σκληρῆς πρακτικῆς τῆς ἐκβουλγαριστικῆς πολιτικῆς –λεηλασίες, καταστροφῆς χριστιανικῶν ναῶν, βιαιοπραγίες, ὁμαδικῆς μετατοπίσεις κ.ἄ.–⁴ ἦταν ἐξέλιξη ποὺ ἀναμφίβολα εὐνοοῦσε τὴ βουλγαρικὴ τακτικὴ σὲ βάρος τῆς ἐλληνικῆς.

ISBN: 978-960-86909-4-3